

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ: **представництво в умовах** **надзвичайних ситуацій**

МАТЕРІАЛИ
Круглого столу

Одеса,
15 грудня 2023 року

Одеса
Фенікс
2023

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *С. Харитоновна*,
доктора юридичних наук, професора *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професор;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської наукової конференції:

Глиняна Катерина Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Калітенко Оксана Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Омельчук Олександр Сергійович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Бааджи Наталя Пилипівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кирилюк Алла Володимирівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Круглого столу, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Ш 49 **Шерешевські читання: представництво в умовах надзвичайних ситуацій** : матер. Круглого столу (Одеса, 15 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: Є. Харитоновна, І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 130 с. – Режим доступу: ...
ISBN 978-617-8395-51-3

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних і практичних проблем цивільного права та процесу, в тому числі особливостей представництва в умовах надзвичайних ситуацій, інших дотичних тем приватного права, які були оприлюднені на Круглому столі, що відбувся 15 грудня 2023 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.155

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонова Олена Іванівна</i> ПРЕДСТАВНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ	9
<i>Мінченко Раїса Миколаївна</i> ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	14
<i>Бааджи Наталія Пилипівна</i> ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	19
<i>Бабиш Ірина Григорівна</i> КОНКУРЕНЦІЯ ДЕЛІКТНОГО ТА ДОГОВІРНОГО ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	24
<i>Гаврік Роман Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ (ЗАКОННИМИ ПРЕДСТАВНИКАМИ) В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.	28
<i>Галупова Лариса Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	33
<i>Еннан Р. Є., Мазуренко С. В.</i> ACADEMIC ETHICS AND ACADEMIC INTEGRITY SYSTEM: USA EXPERIENCE (АКАДЕМІЧНА ЕТИКА ТА СИСТЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД США).	37
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИДАЧІ ДОВІРНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	42
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i> СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ФАРМАЦІЇ.	45
<i>Кривенко Юлія Василівна</i> ІНСТИТУТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ	51
<i>Маковій Віктор Петрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗА ДОВІРЕНІСТЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	54
<i>Матійко Микола Володимирович</i> ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	59

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н.,
доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Сучасна цивілістика особливу увагу звертає на соціальну цінність та напрямки впливу цивільного права. Зазначене актуалізує дослідження функціональних аспектів інституту представництва в цивільному праві.

Дослідження функціонального виміру інституту представництва в цивільному праві може значною мірою допомогти у пошуку шляхів вирішення теоретичних проблем відносин представництва в цивільному праві та розв'язанні практичних завдань, пов'язаних з цим інститутом.

Функції права розуміються як напрямки впливу права на суспільні відносини та соціальне призначення права. Враховуючи загальнотеоретичне розуміння функцій права, функції інституту представництва в цивільному праві можуть бути визначені, як напрямки впливу інституту представництва в цивільному праві на суспільні відносини та соціальне призначення інституту представництва в цивільному праві.

Серед функцій інституту представництва в цивільному праві важливе місце посідає регулятивна функція, змістом якої є спосіб впливу інституту представництва, що полягає у регулюванні суспільних відносин. На думку Є. О. Харитоновна «оскільки метою правового регулювання є впорядкування суспільних відносин, то йдеться про «соціальне регулювання» або ж «соціальне управління», котре може бути визначене як вплив на суспільство і окремі його ланки (членів суспільства) з метою впорядкування суспільних відносин, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку» при тому, що «упорядкування існування суспільства – це об'єктивна його потреба, але досягається ця мета за допомогою і в результаті взаємодії різноманітних об'єктивних та суб'єктивних чинників, впливу елементів системи один на одного. Внаслідок такого впливу і взаємодії вся система в цілому і кожен її елемент зокрема в певних умовах часу і простору існують найбільш оптимальним чином, що дозволяє говорити про пев-

не саморегулювання суспільства або, у кожному разі, про існування такої тенденції» [1, С.164].

Призначення інституту представництва регулювати суспільні відносини може втілюватися у наданні одного з варіантів правового оформлення (визнання) певним суспільним відносинам. Так згідно ч.1 статті 237 Цивільного кодексу України представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Регулятивна функція інституту представництва також може проявляти себе у встановленні правового статусу суб'єктів відносин представництва. Так згідно статті 237 Цивільного кодексу України представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє. Представник не може вчинити правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє. Представник не може вчинити правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.

Оскільки «серед регулятивних правовідносин іноді виокремлюють загальні та конкретні правовідносини» [1, С. 161] то і зміст регулятивної функції інституту представництва в цивільному праві може бути загальним та конкретним. Так проявом загального змісту регулятивної функції інституту представництва є, наприклад, положення статті 239 Цивільного кодексу України, згідно якої правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє. Проявом конкретного змісту регулятивної функції інституту представництва в цивільному праві є, наприклад, положення ч.1 статті 242 Цивільного кодексу України, згідно якої батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей.

Для реалізації змісту регулятивної функції інституту представництва в цивільному праві можуть бути використані засоби реалізації регулятивної функції представництва, серед яких можуть бути виділені основні («наприклад надання права робити щось» (так, наприклад, згідно до ч.1 статті 250 Цивільного кодексу України представник має право відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю.); «покладення обов'язку вчинити певні дії» (так, наприклад, згідно до

ч.2 статті 250 Цивільного кодексу України представник зобов'язаний негайно повідомити особу, яку він представляє, про відмову від вчинення дій, які були визначені довіреністю); «заборона вчиняти певні дії» (так, наприклад, згідно до ч.3 статті 250 Цивільного кодексу України представник не може відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю, якщо ці дії були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам); «застосування засобів соціального примусу та інших заходів впливу до порушників встановлених правил» (так, наприклад, згідно до ч.4 статті 250 Цивільного кодексу України представник відповідає перед особою, яка видала довіреність, за завдані їй збитки у разі недодержання ним вимог, встановлених частинами другою та третьою цієї статті) та допоміжні (рекомендації, як вчиняти певні дії або уникати їх вчинення; заохочення, тобто заходи «морального і матеріального стимулювання за виконання чи невиконання якихось дій» [1, С. 165]).

«Для охоронної функції права характерний такий правовий вплив, який спрямовано на охорону (захист) суспільних відносин, що утворюють найбільш важливі соціально-економічні, культурно-моральні та державно-політичні сфери діяльності людей і відповідно на витіснення і ліквідацію відносин, небезпечних для людини, її життя, здоров'я, моральності, соціального і економічного благополуччя» [2, С. 135]. Охоронний спосіб впливу являє собою зміст охоронної функції інституту представництва в цивільному праві. Він полягає в тому числі в захисті від порушень прав суб'єктів відносин представництва, встановленні відповідальності за порушення прав суб'єктів відносин представництва. Так, наприклад, згідно до ч.2 статті 240 Цивільного кодексу України представник, який передав своє повноваження іншій особі, повинен повідомити про це особу, яку він представляє, та надати їй необхідні відомості про особу, якій передані відповідні повноваження (замісника). Невиконання цього обов'язку покладає на особу, яка передала повноваження, відповідальність за дії замісника як за свої власні.

Інформаційний спосіб впливу, що є змістом інформаційної функції інституту представництва в цивільному праві, надає змогу ознайомитися із засобами представництва у задоволенні правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином для суб'єкта задовольнити свої потреби, гарантіями прав суб'єктів відносин представ-

ництва в цивільному праві, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати.

Змістом уповноважувальної функції представництва в цивільному праві виступає уповноважувальний спосіб впливу, який полягає у створенні передумов для саморегулювання, встановленні принципів внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін, можливості визначення правил поведінки, суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Диспозитивний метод «дає суб'єктам можливість самостійно встановити правила своєї поведінки в межах закону» [3, С. 271]. Однією з його характерних властивостей є «широке використання «уповноважувальних» норм, які забезпечують ініціативність сторін при встановленні цивільних відносин та вільне волевиявлення суб'єктів при реалізації їхніх прав» [4, С. 19]. Разом з цим «правове регулювання здійснюється за допомогою різних правових методів та прийомів. Подібно до соціального регулювання в цілому, воно може охоплювати різні за обсягом соціальні зв'язки та явища». При цьому саморегулювання, як вид індивідуального регулювання, є здійснюваним «самими суб'єктами права без участі держави або іншого владного суб'єкта.

Учасники правових відносин самі впорядковують свою поведінку за домовленістю між собою. Наприклад, таким видом саморегулювання є укладання договору учасниками цивільного обігу» [3, С. 272, 273]. Враховуючи вказане, можливо зазначити, що уповноважувальний функціональний напрямок є більш притаманним добровільному представництву, під яким розуміється «представництво, яке виникає в результаті правочину (договору) між представником і особою, яку він представляє. Під добровільним представництвом розуміється представництво від імені дієздатного громадянина чи юридичної особи, які, маючи можливість самостійного вести свої справи, використовують послуги представника. При добровільному представництві особистість і повноваження представника визначені волею особи, яку він представляє, і може бути виражено в різних формах» [5, С. 464].

Компенсаційний спосіб впливу становить зміст компенсаційної функції інституту представництва в цивільному праві. Він полягає в тому числі у забезпеченні можливості відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі. «Компенсаційна функція може проявляти себе в окремих інститутах цивільного права не в однаковій мірі» [6, С.24] та в досить різних формах. Зміст компенсаційної функ-

ції інституту представництва в цивільному праві є способом впливу представництва на суспільні відносини у компенсаційному напрямку.

При характеристиці функцій представництва певною мірою умовно можна виокремити дві групи критеріїв, які лежать в основі диференціації загальноправових функцій: внутрішні (що перебувають у рамках самого права) і зовнішні (що перебувають за його межами). Внутрішні критерії диференціації функцій інституту представництва впливають із способів впливу норм інституту представництва, на поведінку людей, особливостей форм реалізації норм інституту представництва. Зазначеним критерієм обумовлено існування основних власно-юридичних функцій: регулятивної та охоронної. При цьому соціальне – це специфічний ракурс інституту представництва в цивільному праві, де регулятивна та охоронна функції «поєднуються» у відособленій, якісно однорідній сфері соціальних відносин – економіці, політиці, вихованні і т. ін. Зовнішнім об'єктивним критерієм класифікації функцій інституту представництва в цивільному праві є різні соціальні фактори, які визначають призначення інституту представництва в цивільному праві. Суспільство як складне ціле підрозділяється на певні сфери суспільних відносин. Можна виділити багато таких сфер, серед них сфери, або системи – економічна, політична та виховна. Функції, що виділяються за цими сферами називають соціальними. Соціальні функції інституту представництва можна визначити як напрямки зворотнього правового впливу інституту представництва в цивільному праві на відповідні сфери громадського життя та відповідне його соціальне призначення. Так, економічна функція інституту представництва в цивільному праві являє собою його економічний напрямок впливу та його економічне соціальне призначення; політична – політичний напрямок впливу та політичне соціальне призначення; виховна – виховний напрямок впливу та виховне соціальне призначення. Разом із зазначеним «як наслідок аналізу змісту інституту представництва» авторами констатується також наявність специфічних функцій представництва, серед яких виділяється наприклад функція «юридичної трансмісії» [7, С.17].

Функції інституту представництва не тільки відмежовуються одна від одної, але й об'єднуються на основі загальних рис в єдину цілісну систему. В реальному житті функції інституту представництва не існують ізольовано одна від одної, вони тісно пов'язані між собою. Тому жодна з них не може бути вивчена достатньо глибоко та повно

без з'ясування її взаємодії з іншими функціями, тобто без вивчення її в системі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Цивільні правовідносини: моногр. / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. – 2-ге вид., перероб. І доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.

2. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 492 с.

3. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.

4. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Оновлення (кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства України: досвід, проблеми та перспективи: монографія / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2020. – 462 с.

5. Цивільне право України: Підручник: У 3 кн. Кн 1/ Є. О. Харитонов, Р. О. Стефанчук, А. І. Дрішлюк та ін.: За ред. Є. О. Харитонova, А. І. Дрішлюка. – Одеса: Юридична література, 2005. -528 с.

6. Матійко М. В. Зміст окремих функцій цивільного права як елемент структури функцій цивільного права // Часопис цивілістики. – 2023. – №47, С.20-26

7. Цюра В. В. Інститут представництва в цивільному праві України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Цюра Вадим Васильович. – Київ, 2017, 35 с.